

צ'בזטי מוזהר"ן

תנינא

דף ל.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה סה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

ליקוטי

עושה אותו משוגע. כי הממון הוא מנפילת העשירות של הנביאים, כי כל הנביאים היו עשירים (נדרים לח.), והנבואה כשבאה על הנביא היה כמו משתגע, כשפרש"י (שמואל-א-יח) **ויתנבא** ואשתמי [8] ואצל הנגידים הנ"ל נעשה ע"י הממון שגעון גמור, וע"כ הם נעשים משוגעים ע"י העשירות שלהם :

סה [2] **כשמקנאני**: **קנאת ה' צבאות** [7], נחשב כמו צדקה כ"ש התוספות כפ' השותפין על משאורו"ל (ב"ב י ע"ב) **צדקה תרומם גוי** [7] אלו ישראל. **וחסד לאומים הטאות'** אלו העכו"ם שכל חסד שעושים וכו' [7] והביאו רא"י מנבזוראדן ע"ש וכתבו התו' שם, ונבזוראדן עשה אז צדקה שקנא להקב"ה. נמצא **שקנאת ה' צבאות** הוא כמו צדקה [7]:

סו [9] **הצדיק** הוא מוכרח לעשות תשובה בעד ישראל, דהיינו כשיוצא אחד חוץ לשורה ופורק עול, אזי הצדיק מוכרח לעשות תשובה בשבילו. על פי משל, שפעם אחד נסעו שני בני אדם עם סוס מבוהל ומשוגע, ונשא אותם הסוס והשליכם מן העגלה, ועמד א' והתחיל להכות את הסוס באגרוף והכה אותו הרבה, ושחק ממנו השני, וא"ל הלא אתה מכה את ידיך ומה תועיל להסוס הכאה זו רק אתה צריך ליקח רצועה שמכין בה הסוסים להכות אותו. והלך ועשה כן ולקח רצועה והתחיל להכות את הסוס. ועמד הסוס ורץ בבהלה גדולה וברח ונשא אותם והשליך אותם לתוך רפש וטיט והסוס ברח לו להלך. נמצא שגם זה אינו עצה טובה. וייעצו אותו שיעשה כך, שיקח חבל יפה ויקשור את הסוס לאיזה אילן ויכה אותו הרבה ובוזה ילמדו להיטיב. ועשה כך והכה הסוס הרבה, ונתייגע. וראה

שגם זה אינו עצה טובה, כי אינו כדאי הסוס כולו בעד היגיעה והקוצר רוח שיש לו ע"י ההכאה. ואין תקנה לסוס כזה, רק לירות אותו ע"י קני שריפה וזה צר לו. כך כשאחד יוצא לחוץ ואינו מתנהג כשורה, אין יכולין למצוא עצה מה לעשות לו. כי היה אפשר להעניש אותו בעצמו או ע"י שליח או באופן אחר [1], אך כל העונשים הם נוגעים להצדיק בעצמו, כמו שמצינו אצל השם יתברך **שבכל צרתם לו צר** [18], כי הם חלק "לאֱלוֹהִים ממעל [2]. ועל כן כשיש להם צרה הם ושולם לו צר כביכול.

כמו כן, אצל הצדיק גם כן, כי **גם ענוש לצדיק לא טוב** (משלי יז) [7], כי העונש שמעניש את אחד הוא נוגע להצדיק בעצמו כי האדם נתהוה מד' יסודות [19], אש רוח מים עפר. וכל אלו הד' יסודות נמשכין מיסוד הפשוט שהוא בח' הצדיק בח' **צדיק יפטר עולם** (משלי י). שהצדיק הוא בח' יסוד הפשוט שממנו נמשכין כל הד' יסודות [20]. בבחי' (בראשית ב) **ונהר יוצא מעדן לחשקות את חגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים**. נהר יוצא מעדן, זה בח' צדיק יסוד עולם בח' יסוד הפשוט אשר משם יפרד הד' יסודות שהם בח' ארבעה ראשים כנ"ל [7]. נמצא שכולם נמשכין מהצדיק [21] וע"כ אם הוא מעניש

סד סה סו

את אחד נוגע את הצדיק בעצמו, וע"כ **גם ענוש לצדיק לא טוב** כנ"ל [22]:

זזה שאמרו הבעלי מוסר [23] שכשבאים לצדיק ורואים אותו בבחי' והיו **עיניך ראות את מוריד** (ישעי' ל) ראו שימצא את עצמו בתוך הצדיק שיסתכל בעצמו על כל המדות איך הוא אוהו בהם ע"י ראיית פני הצדיק. כי כל המדות נמשכין מהד' יסודות הנ"ל כמובא [24]. וע"כ כשרואה את הצדיק שהוא בח' יסוד הפשוט שממנו נמשכין כל הד' יסודות, ראוי לו שיסתכל וירגיש על ידי זה איך הוא אוהו בכל המדות שבאין מן הד' יסודות שנמשכין מהצדיק שהוא בח' יסוד הפשוט כנ"ל [25]:

זזה והיו עיניך ראות את מוריד ר"ת אש כהמים רוח עפר שהם הד' יסודות שמהם נמשכין כל המדות שכולם נמשכין מהצדיק כנ"ל. וע"כ כשרואין את הצדיק שזה בח' **והיו עיניך ראות את מוריד** עיי' רואין בעצמו איך הוא אוהו בכל המדות שבאין מד' יסודות **ארמ"ע** שנמשכין מהצדיק כנ"ל :

זזה שקורין העולם את מחרת יוה"כ, שם ה' [26]. כי אחר יוה"כ אז נתגלה בח' שם ה'. וזה שנצטוו תיכף למחרת יוה"כ על שבת [27]. כי למחרת יוה"כ נתרצה השי"ת לישראל והזהירם על מלאכת המשכן. ואזי הקהלים משה והזהירם על שבת כדי שלא יטעו לומר שמלאכת המשכן דוחה שבת (כמובא בפירש"י פ' ויקהל [28]). נמצא שתיכף למחרת יוה"כ הוזהרו על שבת. ושבת שמא דקובה"ה כ"ןוזהר יתרו ד' פה ע"ב), כי אז אהר"י יוה"כ נתגלה בח' שם ה'. כי כשמענישין את א' עוקרין אותו משורש חיותו כי אפילו שאר עונשים נקראים בח' מיתה כ"ש [29] **כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך** ואמרו רז"ל (ע"א ה ע"א) שנעשו עניים. והשם הוא החיות בבחי' **נפש חיה הוא שמו** (בראשית ב). ושמו משותף בשמינו כביכול (ירושלמי תענית פ"ב [30] ובפירש"י יהושע ז' ירמ"י יד [31] ובילקוט יהושע ז). ועל כן כשיש לישראל איזה עונש ח"ו נוגע את עצמו ית' כביכול. כי עיקר העונש נוגע בהחיות שהוא השם ושמו משותף בשמינו כנ"ל. ועל כן כשאמר משה **ואם אין מחיני נא** (שמות לב) והשיבו השם יתברך **מי אשר חטא לי אמחנו וכו'** (שם ביקש משה שיעשה למען שמו הגדול המשותף בשמינו [32]). כי מאחר ששמו ית' משותף בשמינו נמצא כשיעניש אותם נוגע את עצמו ית' כביכול כנ"ל. ועל כן אמרו רז"ל (מגילה י ע"ב)[33] הוא אינו שש [34] וכו' כי נוגע בעצמו ית' כביכול כי שמו משותף בשמינו כנ"ל. נמצא כשנתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ביוה"כ ואמר **סלחתי בדברייך** [35] אזי כביכול נגדל שמו יתברך המשותף בשמינו כנ"ל. ועל כן נצטוו תיכף אחר יוה"כ על שבת כנ"ל כי שבת שמא דקובה"ה כנ"ל. ועל כן קורין מחרת יוה"כ שם ה', כי אחר המחילה והסליחה שנעשה ביוה"כ נגדל שם ה' כנ"ל :

מוהר"ן תנינא ל.

תורה אור שמואל-א-יח יה (י') ויהי מקשרת ותצלח רוח אליהם רצה אל שאול ויתנבא בתוך מבית ודוד צננן בידו כיום כיום ותקנת ביד שאול: סה מלכים-ב-יט (לא) פי מירושלם תנא שארית ופליטה מהר ציון קנאת יקוק צבאות תעשה זאת: ס ישיעה ט (ו) למ'סרבה (ולמרבחה) המשרה וילשלוס אין קץ על פסא ודד ועל ממלכתו להקיין אתה וילסענה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ידוד צבאות תעשה זאת: משלי יד (לד) צדקה תרומם גוי וחסד לאומים תשאת: סו ישיעה סג (ט) בכל צדקם לא (ולוו) צד וילאך פניו הושעם באהבתו ובחילתו הוא גלגלם וינשלוס וינשעם כל ימי עולם: איוב לא (ב) ומה חלק אלוה' מקיעל ונתלת שדי מפורמים: משלי יז (כו) גם ענוש לצדיק לא טוב לתבות נדבים על ישר: משלי י (כה) כעבור סופה ואין נשע וצדק יסוד עולם: בראשית ב' (י') ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים: ישיעה ל (כ) ונתן לבם אדני להם צד ומים לחץ ולא יקנף עוד מוריד ויהי צדיק ראות את מוריד: שמות ד' (יט) ויאמר יקוק אל משה במדון לך שב יצארים פי מותו יסוד האנשים המבקשים את נפשך: בראשית ב' (יט) ויצר ידוד אליהם מן האדמה כל חמת השדה ואת כל עוף השמים וצבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש תהי הוא שמו: שמות לב (לב) ועתה אם תשא חסאתם ואם אין מתני נא מספרך אשר תתקן: (לג) ויאמר ידוד אל משה מי אשר חטא לי אמננו מספרי: וברים כח (סג) והנה פאשר שש ידוד עליכם להיטיב אתכם ולתקנות אתכם פן ישיש ידוד עליכם להאבד אתכם ולתשמיד אתכם ונפחתם מעל האדמה אשר אתה בא שקה לרשתה: במדבר יד (יט) סלח נא לצון העם הזה בגדל חסדך ובאשר נשאתה לצם הזה מספרים ועד הנה: (כ) ויאמר ידוד סלחתי בדבריו:

^[1] עיין לעיל תורה נד את ו' (דף סב:) ועי"ש שנויי נוסחאות גרסות דפו"ר שם היא כמו כאן. אבל פרש"י שם הוא על המשך "ויפול ערום" והתרגום נפל ברשן ופרש"י שבלשון ערבית ברשן לשון משוגע.

^[2] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו בתפא - ש ימנית שמאלית

^[3] לה"כ מלכים-ב-יט לא. וישיעה ט'

^[4] מ'

^[5] מ'

^[6] בתפאצ ותורלד- חסאות. דפו"ר ומתורלד-

^[7] חסאת (כלשון הפסוק)

^[8] שכל חסד שעושים חטא הוא להם שאין עושים אלא להתיתור. והוא פירוש ר"ג שם והביא ראהי משה שאמר נבזוראדן לירמיהו (ירמיהו מ' ג') ויבוא ויעש ה' לכם כאשר ירבי כי חטאתי לה' ולא שמעתם בקולי. ופירושו התוס' בתירוק ראשון שהחסד שעשה היה שקינא לה'. (אלף שקנאל ה' שלו היותו להחיותה)

^[9] עיין קטן תורה עא תנינא צדקה שלהובין דרומימאט ולעיל תורה לב תנינא שקנאה נובעת מאהבה

^[10] נאמר בין ויהיכ"פ (שחל בשבת) לסוכות (שחל ביום ד') שנת תקע וחי"ט (נט) ועיין פל"ח תו' זו (מובא בשיש"ק ח"ה).

^[11] סניף ל') [נובעת ההיא אמר גם שיהא פו בשיות הר"ן] עיין ימי מורג"ל סימן לט שמורג"ל' את היה בעת אמירת התורה אלא שמע הדברים מחבריו כשהניע באסור חג יום ד' וכתבם וביום ה' הביאם לרבינו.

^[12] כ"ל כמשל - ימי היטו עצמו. מקל היטו סליח. לופי אחר היטו לקשרו לו ליחוד בו א' ישעים סג

^[13] גם בדפו"ר ותורלד ותורלו ותורצו ותשכס אלו"ק (וכן בתורה יב תנינא [דף כ. סור ב']) ובכל שאר מקומות נכתב בלי מרכאות כגון

^[14] ח"א תורה כג [דף לה: סור ב'] ותורה לה אות א תורה סט [דף נז: ו] ותורה טו ועוד)

^[15] "לשה"כ איוב לא ב'

^[16] עיין פרש"י ברכות ז. לצדיק לא טוב לעונש את הבריות

^[17] בתפאצ המ"ם הזה נמצא בין הטורים

^[18] ובמקומות צורין כבבית *

^[19] ל מתצור - אחר:

^[20] * שמות ד' יט

^[21] הלכה ו'

^[22] ירמיהו יד פסוק ז' ויהושע ז' פסוק ט'

^[23] ובילקוט שמעוני שם רמז יז ו"ה ומה

^[24] תעשה לשמן הקדוש)

^[25] **עיין ברכות לב**. (ד"ה זכור

^[26] (אברהם) **ובשמות רבה כי תשא פרשה מד** (פסקא י') **ובמדבר רבה קהלת** ג' [א'] [ובדברים רבה ג' טו ועיין

^[27] פל"ח]

^[28] ז"ע עי"ש שמוכזר אפילו על גויים

^[29] דברים כח סג

^[30] במדבר יד כ', (בפרשת המרגלים, אבל

^[31] עיין פרש"י בדברים ט' יח שחשדו שלשון

^[32] זה נאמר גם על חטא העגל כשירד משה

^[33] עם לחות שניות ביום כפור.

מאמר בשמקנאין קנאת ה' צבקות

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע/2

פתיחה

בשמקנאין קנאת ה' צבאות נחשב כמו צדקה: (לק"ע צדקה אות מא)

שיחות

טעם זקנים (רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל) יידיש גליון קבא עמ' יא שיעור משנת תשל"ו פרשת משפטים/1 איזה חסד עשה נבזראדן? האם שהרג כל כך הרבה יהודים?/2 תוס' אומר שם, נבזראדן עשה צדקה, "שקנא להקדוש ברוך הוא"; כלומר, הוא עשה 'חסד'. "נמצא כי קנאת ה' צבאות הוא כמו צדקה". ואכן, לאחר מכן הוא התגייס (גיטין נז) נראה ששמעיה ואבטליון באים מנבזראדן – צדיקים גדולים באים ממנו (שם בגמרא)..

לקוטי הלכות

או"ח ברכת השחר הלכה ה' אות טב (עפ"י תורה ד' תנינא כמבואר שם באות טא) – וזה בחינת דוד, שהוא עקר בחינת משיח, שיהיה בן דוד, שהיה לו מלחמה גדולה עם מצח הנחש, בחינת גלית, כמו שכתוב שם, שעתה עקר התקוה על ידו, שהוא לוחם עם מצח הנחש, שלא ירפה את אמונת הרצון, שמשם כל הנפילות, חס ושלום, רק לחזק את כל אחד ואחד איך שהוא בכל יום ויום – שיתחזק מחדש בכל יום ברצונות חזקים להשם יתברך, אפילו אם עבר עליו מה שעבר, והכל בכח הצדקה. ומי שאין בידו לתן צדקה פראוי, כבר גלה (סימן סה תנינא): 'בשמקנאין קנאת ה' צבאות נחשב בצדקה', ובה ממתקין החרון אף, בבחינת (פמדרב כה, יא): 'פינחס וכו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם' וכו', והוא עוסק בזה, לחזק את הרצון בכל פעם בתקונים נפלאים, עד שמאיר הרצון הקדוש בכל אחד, איך שהוא, עד שמעלהו בכל פעם מספקות וכו', שגם זה הוא בחינת שמעלה משמד לרצון כנ"ל, והוא גמר ויגמר.

שם אות פח. ואז זכה פינחס ונטל את שלו, שקנא קנאת ה' צבאות, כמו שכתוב (פמדרב כה, יא): 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי' וכו', שבטל החמה והרגו שהוא הפך הרצון על ידי שקנא קנאת ה' צבאות, בחינת (שם): 'בקנאו את קנאתי' וכו'. כי מבאר בהתורה הנ"ל, שעקר התקון של כל הנ"ל הוא על ידי צדקה, ומבאר בסימן ס"ה לקוטי תנינא, שבשמקנאין קנאת ה' צבאות נחשב בצדקה, וכן מבאר בתהלים לענין פינחס, כמו שכתוב (תהלים קו, ל): 'ויצמד פינחס ופלל' וכו', שקנא קנאת ה' צבאות, 'ותחשב לו לצדקה' וכו' (שם). הרי מבאר דברי אדמו"ר ז"ל – שקנאת ה' צבאות נחשב לצדקה, ועל ידי צדקה נכנע מצח הנחש שהוא בחינת בלעם, ונתתקן כל הנ"ל.

שם אות צא – ועל פן נסמך פרשת נדרים לפרשת פינחס, כי נדרים הם בבחינת צדקה, בחינת (דברים כג, כד): 'מוציא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרתי' וכו' עד 'בפיך' – 'זו צדקה' (ראש השנה ו), והוא בחינת קנאת ה' צבאות, בחינת פינחס כנ"ל, ועל פן נסמכו זה לזה כי הכל בחינה אחת.

או"ח ראש השנה הלכה ו' אות יא (עפ"י תורה ד' תנינא כמבואר שם באות י) – [וא] וגם מי שהוא עני גדול ואין לו מעות לתן צדקה, אף על-פי-כן צריך גם הוא לתן איזה דבר מעט מה דאפשר לעני הגון וכו', כמו שאמרו רבותינו ז"ל (יו"ד דעה, סימן רמח, סעיף א) שאפילו עני יתן צדקה וכו'. כי מנחת העני קרה מאד, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (תקרא רבה ג, ד"ה), והעקר הוא שמה ששוכל טרחות ויגיעות ושפיכות דמים ובזיונות להתקרב אל האמת, זה עקר הצדקה, בחינת אתערותא דלתתא הנ"ל, כי באמת הצדיק אינו צריך כלל להעולם בשביל עצמו, כי אדרבה! ממנו כל ההשפעות וכל העשרות שבעולם, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (תענית כד): 'כל העולם נזון בשביל תנינא בני וחנינא בני די לו קבב חריבין' וכו'. רק צריכין לתן לו צדקה בשבילנו, בשביל תקוננו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל

... די עדי יז תשרי תשפ"ו ירושלים

³ עיין בלק"ה ראש השנה ו' יא הנ"ל ובמעדני המלך לקמן שקצת משמע שנאמרה יחד עם תורה ד' תנינא בשבועות תקסט.

⁴ טעם זקנים – וואספארא חסד האט נבזראדן געטוהן? ער האט דאך אזוי פיל אידן אויסגע'הרג'עט? זאגט תוספות דארטן, נבזראדן האט געטוהן צדקה, "שקנא להקדוש ברוך הוא", דאס הייסט, ער האט געטוהן 'חסד'. "נמצא שקנאת ה' צבאות הוא כמו צדקה". טאקע נאכדעם האט ער זיך מגייר געווען (גיטין נז) דאכט זיך אז שמעיה ואבטליון קומען ארויס פון נבזראדן – גרויסע צדיקים קומען ארויס פון אים (שם בגמרא)..

⁵ ראה גיטין נז: – אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים: בבקעה זו הרג נבזראדן רב טבחים מאתים ואחת עשרה רבוא, ובירושלים הרג תשעים וארבע רבוא על אבן אחת, (סח"כ 3,050,000) עד שהלה דמן ונגע בדמו של זכריה, לקיים מה שנאמר: 'ודמים בדמים נגעו'. אשפחיה לדמיה וזכריה דהוה קא מרתח וסליק, אמר: מאי האי? אמרו ליה: דם זכריה דאשתפוח. אייתי דמי ולא אידימו. אמר להו: אי אמריתו לי – מוטב, ואי לא – מסריקנא לבשרייכו במסרקי דפרזלי. אמרי ליה: מאי גימא לה? נביא הוה בן דהוה קא מוכח לן במילי דשמיא, קמינן עילוייה וקטלינן ליה, והא כמה שנין דלא קא נייח דמיה. אמר להו: אנא מפייסנא ליה. אייתי סנהדרין גדולה וסנהדרין קטנה קטל עילוייה, ולא נח. בחורים ובתולות קטל עילוייה, ולא נח. אייתי תינוקות של בית רבן קטל עילוייה, ולא נח. אמר ליה: זכריה, זכריה, טובים שבהן איבדתם, נחא לך דאבדינהו לכולהו? בדאמר ליה הכי, נח. בההיא שעתא הרהר תשובה בדעתיה, אמר: ומה אם על נפש אחת, כך, ההוא גברא דקטל כל הני נשמתא – על אחת כמה וכמה! ערק, אזל שדר שטר פרטתא בכיתיה, ואגיייר. תנא: נעמן גר תושב היה; נבזראדן גר צדק היה;

(שמות י"ב לא, ה) על פסוק (תהלים סא, ח): "חסד ואמת מן יצירה" וכו'. ועל-כן כל מה שנותנין לו – מקבלין ממנו אלפי אלפים ורבי רבבות יותר בעולם הזה ובעולם הבא, על-כן גם כל מי שטורח בגופו לשמשו ולהתקרב אליו – נקרא צדקה, בחינת אתערותא דלתתא, כי הצדיק מתעלה ומתגדל מאד על-ידי אתערותא דלתתא של ישראל הטורחים בגופם וממנום להתקרב אליו ונחשב לנו לצדקה וכו'. וכל זה בכלל מה שכתוב אצל התורה 'ואת הערבים' הנ"ל (נראה שצ"ל תורה סה תנינא כי בתורה ד' תנינא לא נזכר קנאה)^ה שגם בשמקנאין קנאת ה' צבאות נחשב לצדקה וכו', ועל-כן זה שזכה להתעורר עד שבא להתקרב אל הצדיקים וכו' וכו' אמתים, נמצא, שיש לו בחינת אתערותא דלתתא וכו' – תפק יש לו לשמח מאד בזה, ועל-ידי זה יזכה לשוב הדעת, שעל-ידי זה ישוב אל ה', והעקר על-ידי הבקשה והחפוש א"ה וכו', וכו'.

קושיות

א. כשמקנאין קנאת ה' צבקות וכו' – צ"ע מה החילוק בין קנאה סתם לקנאת ה' צבקות? נראה לבאר שכל קנאה היא ע"י השם צבקות, כמבואר בשערי אורה^ו שער ד' ה' ששמות ה' צבקות ואלקים צבקות הם שמות ספירות נצח והוד, שעל ידן הקנאה והמלחמות. כי היציאה למלחמה היא בכלי ההליכה נ"ה (ראה סוף תורה מא/ו), שיוצא אל האויב לנצחו ולהכניעו עד שיוודה באמת (כמו שמעתי מהריצ"ח שעל כן הן נצח והוד לשון ניצוח והודאה). וקנאה אמיתית היא ראייה על אהבת ה' (וזהר ויחי רמה). שמקנא ויוצא להלחם במי שמפר את האהבה. (אבל כפי שיתבאר לקמן נראה שכאן נקט קנאת ה' צבקות לומר שהיא כמו שהקב"ה מקנא לכבודו)

ב. כשמקנאין קנאת ה' צבקות וכו' – צ"ע כי הלשון הזה "קנאת ה' צבקות" נמצא בנביאים בשני מקומות בספר ישעיה ט' ו' ובמלכים ב' יט לא, ביחס לחזקיהו המלך שהקב"ה הבטיח שכל חייו תעמוד מלכות בית דוד בשלום אמנם לא בזכותו אלא רק בזכות קנאת ה' צבקות. וראה במלכים שם פסוק לב – לה שהכוונה לנס שעשה לחזקיהו והמית את כל מחנה אשור. ובשבת נה. ו/ו א"ר יוחנן קנאת ה' צבקות תעשה זאת ולא זכות אבות כיון שהיא תמה. נמצא שקנאת ה' צבקות הכוונה לקנאה של הקב"ה ולא של בני אדם. ולפי הוזהר ויחי רמה. שכל אהבה שאין עמה קנאה אינה אהבה נמצא שקנאת ה' צבקות נובעת מאהבת ה' את ישראל. וזהו אע"פ שתמה זכות אבות תתקיים מלכות בית דוד כל ימי חזקיהו מכח אהבת ה' את ישראל שממנה נובע קנאת ה' שיוצא להלחם באשור, ובפקח מלך ישראל שרצה לכבוש את יהודה. ולא כדמשמע כאן בתורה שהכוונה לקנאה של אדם מתוך אהבה ה', וצ"ע אולי עפ"י הנ"ל שקנאה היא שיוצא להלחם במי שמפר את האהבה, הכוונה לאהבה שבין ישראל להקב"ה, שלנו אותו ושלנו אותנו, על כן גם הקנאה שלנו מתוך אהבתנו אליו נקרא קנאת ה' צבקות, כי אנו מקנאים גם את קנאתו על האהבה שלו אותנו, בבחי' שליחות, דהיינו שתוס' יאמרו שנבחראדן עשה עצמו שליח ה' להוכיח את ישראל מתוך קנאת ה'.

ג. כשמקנאין וכו' נחשב כמו צדקה – צ"ע מה חסר בקנאת ה' שצריך להשוותה לצדקה? אולי החדוש שאע"פ שאת מעשה הקנאה לא עשה אלא בדבור תוכחה נחשב כאילו נתן ממון, כי יצא מעצמו ונתן נפשו להוכיח את מי שמחלל כבוד ה'. ואולי גם כי צדקה היא גדר אדם כמבואר בתורה לז עפ"י הקדמת הוזהר. אבל סתם קנאות אינה גדר אדם.

ד. כשמקנאין וכו' נחשב כמו צדקה – צ"ע מדוע נקט צדקה ולא גמילות חסדים כמבואר בסוכה מט: החילוק ביניהם, שצדקה הוא דווקא בכסף. וכנראה כיון שתוספות אמרו שנבחראדן עשה צדקה. אלא שצ"ע מדוע תוס' אמרו צדקה ולא חסד? הרי מדברים על ביאור הפסוק חסד לאומים חטאת. ואולי כי אע"פ שרבו מביא ראייה מנבחראדן אין כוונתו שנבחראדן במעשה הקנאה שלו עשה צדקה עם מעלת הצדקה אלא רק למדנו ממנו שאם ישראל היה עושה זאת היה לה מעלת צדקה, וכמבואר שם צדקה תרומם גוי אלו ישראל, דהיינו שהפסוק עצמו "צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת" מקיש צדקה של ישראל לחסד של גוי, לומר שצדקה של גוי אין לה מעלת צדקה אלא חסד שנחשב לחטאת.

^ה עיין מעדני מלך להרב אברהם נ"ש ויצהנדר ז"ל שכתב שמשמע מכאן שתורה שלנו ותורה ד' תנינא נאמרו בזמן אחד.

^ו שערי אורה שער ד' ה' – ודע כי שתי מידות הללו הנקראות יהו"ה אלהים צבאות, מהם נמשכין כל צבאות העולם, עליונים ותחתונים למיניהם, ומהם נמשכין כל מלחמות העולם. ובמקום זה הוא סוד הקנאה, וזהו סוד קנאת י"י צבאות תעשה זאת (ישעיהו לו, לב), ואומר: ויקנא יהו"ה לארצו (ויאל ב, יח).

^ז סוף תורה מא – וזה פירוש (שם כ): 'יתן לך כלבבך; ואימתי, באשר; וכל עצתך; מלא – על-ידי מלוי גרונם של תלמידי חכמים. כי תלמידי חכמים נקראים עצות, כמו שפתיב (אבות פ"ו): ונתנין ממנו עצה ותושיה; וכמו שפתיב (שם לג): עצת ה' לעולם תעמד; שהם עמודי עולם. וכמו שפתיב (ישעיה יד): ה' צבאות יעץ. ה' צבאות הם נצח והוד:

^ח שבת דף נה. – מאימתי תמה זכות אבות אמר רב מימות הושע בן בארי שנא' (הושע ב-יב) אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי ושמואל אמר מימי חזאל שנאמר (מלכים ב' יג-כב) וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז וכתב ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה ר' יהושע בן לוי אמר מימי אליהו שנאמר (מלכים א' יח-לו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו' ורבי יוחנן אמר מימי חזקיהו שנאמר (ישעיה ט-ו) למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם, קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו'; רש"י – בימי חזקיהו – דכתיב מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות:

ה. ועדיין צ"ע הרי אם ישראל היה עושה את המעשה שעשה נבזראדן כיצד יהיה נחשב צדקה? הרי צדקה היא בממון כנ"ל. ונראה כיון שנתן נפשו להוכיח את ישראל נחשב מעשה קנאה שהוא כמו צדקה כי נתן נפשו שהיא בחי' ממון כמבואר בתורה סח/ט, ובעוד מקומות.

ו. ונבזראדן עשה אז צדקה שקנא להקב"ה – צ"ע מה הראייה מנבזראדן שאפילו אם נחשב קנאת ה' וכפירוש התוס' בפירוש הראשון, אבל כיון שהיה עמ"נ לחרף את ישראל, מדוע נחשב צדקה, ואע"פ שהתגיר אח"כ (כמבואר בגיטין נז:) אבל בשעה שקנא עדיין התכווין לגדף כמבואר בב"ב י': ונראה שהראייה מנבזראדן היא עפ"י המבואר שם בגמ' שצדקה תרומם גוי, אלו ישראל, וחסד לאומים חטאת הם הגויים. נמצא שדווקא גוי שיעשה מעשה קנאה כמו נבזראדן יחשב לו צדקה אבל בלי מעלת הצדקה אלא חטא, אבל ישראל שיעשה אותו מעשה ממש יחשב לו צדקה ממש עם כל מעלות הצדקה.

ז. צ"ע ראה גיטין נז: משמע שהתגיר בשנח דמו של זכריה וזה מסתמא היה לפני שהגלה את הנשאים לבבל וירמיהו היה הולך עמדם שאז אמר לו מה שחשבו תוס' לקנאת ה'. וקשה שהרי בגיטין שם מבואר שבשהתגיר ערק משמע ברח מהצבא ולא יתכן שאז הגלה את ישראל לבבל. וצ"ע סדר הדברים. וראיתי בגליון קצה של האיחוד בחידוד וארא תשעב/א, שקשה שהפסוקים סותרים לדברי הגמרא שמיד התגיר, וצ"ע ליעב"ץ על גיטין שם שכתב שלא מיד התגיר אלא אחרי שהגלה את ישראל לבבל.

ח. ונבזראדן עשה אז צדקה שקנא להקב"ה – צ"ע מדוע מביא ראייה מנבזראדן (שרק נראה כקנאה כנ"ל) ולא מפנחס דכתיב ביה בתהלים (קו ל')/א' ויפלל פנחס ותעצר המגפה ותחשב לו לצדקה, (ראה סנהדרין מד. ובמדבר רבה כ' כה) שויעמוד ויפלל אין הכוונה רק לתפילה אלא גם ש"ויעמוד מתוך העדה" ועשה פלילות עם קונו ובא וחבטן וכו' ואמר על אלה יפלו כ"ד מישאל, דהיינו הכוונה לקנאה על חילול ה' ופגם הברית נחשב לו צדקה. וראה לק"ה ברכת השחר/י' מפורש שקנאת פנחס נחשב לו צדקה כמבואר כאן.

ט. בישיעה ט' ו' קנאת ה' צבקות תעשה זאת. עיין פרש"י שהכוונה שכל חיי חזקיהו תיכון מלכותו בשלום בסיעתא דשמיא ולא בזכות אביו אחז הרשע וגם לא בזכות צדקת עצמו אלא מקנאת ה' צבקות שקנא לציון על אשר יעץ עליה ארם ופקח. וראה שבת נה. מתיבתא שם שכתב שקנאת ה' צבקות היא קנאת ה' לכבודו, וצ"ע לכאורה קנאה שמקנא לכבודו נקראת נקמה ולא קנאה, כי נקמה היא שחזור ומקים את כבודו שנפל אבל קנאה היא סניף של אהבה כמבואר בזוהר (ויחי רמזה). ואולי שהקנאה לכבודו אינה נקמה כי אע"פ שהעניש את המחרפים שהמית את מחנה אשור, אבל עיקר הכוונה היתה להראות להם שלא תיפול מלכות דוד בימי חזקיהו, כדי שלא יתקיים החירוף של ארם ומחשבת פקח לכבוש את יהודה.

י. עוד בעניין הנ"ל לכאורה לזה כוון רש"י שכתב קנאת ה' צבקות שקנא לציון דהיינו ליושבים בציון שהם שבט יהודה ובנימין עליהם מלך חזקיהו. אבל צ"ע כי במלכים-ב' (יט לא) פרש"י קנאת ה' צבקות שיקנא לכבודו ולשמו ולא שיש זכות בידכם כי הרבה הרשיע אחז אביך. ועיין מצודות (ישיעה ט' ו') שגם כתב שקנאת ה' צבקות היא על שחרף ארם כלפי מעלה. משמע שיש שני מיני קנאות קנאה שמקנא על כבוד עצמו וקנאה שמקנא על כבוד אהובו בן בריתו. וצ"ע מהזוהר הנ"ל שאמר כל אהבה שאין עמה קנאה וכו'. ואולי הכוונה לקנאה שהיא מתוך אהבת עצמו, והכי נמי כשאדם מקנא לכבוד ה' זה מתוך אהבת עצמו, כי מרגיש את האהוב כחלק ממנו.

יא. ראיתי מבארים (ראה נעימות נצח) שאולי צדקה זו אע"פ שהיתה בכוונה לא טהורה, היא שגרמה לנבזראדן להתגיר (סנהדרין צ: גיטין נז:), כמבואר בתורה יז שע"י צדקה נעשה אויר נח וזך ועי"ז נשמע לרחוקים דברי הצדיק והם באים ומתגירים. אבל צ"ע כי אע"פ שתוס' אמרו שקנאתו נחשבה לצדקה, אבל הרי אמרו בגמרא שחסד לאומים חטאת, ואמנם אם ישראל היה עושה זאת היה נחשב צדקה אע"פ שכוונתו לא טהורה, אבל כיון שנבזראדן היה גוי, לא נחשב לו צדקה אלא חטאת כמבואר שם בגמרא בבא בתרא י': ממילא לא גרם לאויר נח וזך. עוד קשה לבאר כנ"ל כי את הקנאה עשה כשהגלה את ישראל לבבל ואילו הרחוק התשובה היה לפני כן כשהרג כמה אלפים על דמו של זכריה.

ט תורה סח – כל הנפשות תאבדים ומתאבדים לממון. ולא לממון בלבד מתאבדים ואוהבים אותו, אלא אפילו להאדם שיש לו הממון, דרך בני אדם למשך אליו ולא להב אותו, מחמת שיש לו ממון, כמו שאנו רואין בחוש, וכמו שכתוב (משלי יד): "ואוהבי עשיר רבים". וזה מחמת שהנפש באה ממקום עליון, שהממון בא ומשתלשל ומתהוה משם. כי בנדיה התחלת המקום שמשלשל משם הממון, הוא בנדיה בחינת קדשה וישפיע קדש. ואחר כך נתגשם למטה, בדרך השתלשלות, ונתהוה ממון. ועל כן הנפש תאבה לממון, מחמת שהנפש באה ממקום שהממון בא משם. אף צריך לבלי להתאוות להממון, כמבאר כבר כמה פעמים גדל גנות תאוות ממון, רק להתאוות ולא להב המקום שהממון בא ומשתלשל משם כנ"ל. ובבחינה זו, רבי מכבד עשירים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ערוכין פ"ו). מחמת שיש להם ממון שהוא בא ממקום גבוה כנ"ל:

י עי"ש במדור משיב דבר שמאריך בעניין נבזראדן

יא תהילים פרק קו (כח) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים: (כט) ויכעיסו במעלליהם ותפרץ בם מגפה: (ל) ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה: (לא) ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד עולם:

יב לק"ה ברכת השחר הלכה ה' אות פת. ואז זכה פנחס ונטל את שלו, שקנא קנאת ה' צבאות, כמו שכתוב (במדבר כה, יא): "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וכו', שבטל החמה והרגו שהוא הפך הרצון על ידי שקנא קנאת ה' צבאות, בחינת (שם): "בקנאו את קנאתי וכו'. כי מבאר בהתורה הנ"ל, שעקר התקון של כל הנ"ל הוא על ידי צדקה, ומבאר בסימן ס"ה לקוטי תנינא, ששקנא קנאין קנאת ה' צבאות נחשב כצדקה, וכן מבאר בתהלים לענין פנחס, כמו שכתוב (תהלים קו, ל): "ויעמד פינחס ויפלל" וכו', שקנא קנאת ה' צבאות, "ותחשב לו לצדקה" וכו' (שם), הרי מבאר דברי אדמו"ר ז"ל – שקנאת ה' צבאות נחשב לצדקה, ועל ידי צדקה נכנע מצח הנפש שהוא בחינת בלעם, ונתתקן כל הנ"ל.

והביאו רבי אליעזר המודעי הביא **ראי'** שצדקה שעושים הגויים אינה אלא לחרף את ישראל **מנבזראדן** שאמר לירמיהו (ירמיהו מ' ג')²² "כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו והיה לכם הדבר הזה", דהיינו שטען אתם גרמתם לעצמכם את החורבן והסבל הזה כיון שלא שמעתם בקול ה'. **ע"ש-ע"ש** עיין שם.

וכתבו התו' שם בפירושם הראשון/כ"ד, **ונבזראדן/כ"ה** **עשה אז צדקה שקנא/כ"ו** **להקב"ה** בדבריו לירמיהו כי חטאתם לה' וכו' גרם לכם את הדבר הזה.

נמצא שקנאת ה' צבאות הוא כמו צדקה שהרי התוספות פרשו שדבריו הם קנאת ה', והם אמרו שנחשב צדקה, והם אמרו שזה ביאור דברי רבי אליעזר המודעי לפסוק חסד לאומים חטאת. [כ"ו/כ"ז] נראה כוונת רבנו אע"פ שקנאת נבזראדן נחשב צדקה, אבל לא היה לה מעלת הצדקה, שהרי חסד לאומים חטאת. אבל למדנו ממנו שכיון שנחשב צדקה, נמצא אם היה ישראל עושה אותו מעשה קנאה, היה נחשב לו לצדקה עם מעלת הצדקה כמבואר שם בגמ' ב"ב י': שצדקה של ישראל אפילו שלא לשמה יש לה מעלת הצדקה.

עד כאן ביאור חברותא לתורה סה תנינא

²² שכל חסד שעושים חטא הוא להם שאין עושים אלא להתיהר. והוא פירוש ר"ג שם והביא ראה ממה שאמר נבזראדן לירמיהו (ירמיהו מ' ג') ויבוא ויעש ה' לכם כאשר דיבר כי חטאת לה' ולא שמעתם בקולו. ופירשו התוס' בתירוצן ראשון שהחסד שעשה היה שקנא לה'. (אלא שקנאת ה' שלו היססה להמייסר)

²³ **ירמיה פרק מ' (ב) ויקח רב טבחים לירמיהו ויאמר אליו ידוד אלהיך דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה:** (ג) **ויבא ויעש ידוד פאשר דבר כי חטאתם לידוד ולא שמעתם בקולו והיה לכם (דבר) הדבר הזה:**

מלבי"ם (ב-ג) ויאמר אליו ה' אלהיך דבר – ר"ל למה שמת זיקים על ידך ותצטער, א' הלא ה' דבר – על ידך והוא גורת ה', ב' הלא זה בא בעבור שחטאתם לה' והיה לכם הדבר הזה – ר"ל א"כ הדבר מיוחס לכם שאתם גרמתם, בענין שאני לא עשיתי רע, כי היה בגזרת ה', וע"י פועל ידכם הרע:

²⁴ **יד תוספות ב"ב דף י':** ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם וגו' – ואותה שעה עשה צדקה שהיה מקנא להקב"ה. (ראה שם הגהות הב"ח שהיה נראה במקנא). א"כ שהיה מתיר את ירמיה מן הזיקים כדכתיב התם: עכ"ל התוס'. (הפירוש השני צ"ע שהרי נבזראדן ציווה אותו ולא עשה נבזראדן מדעתו. ובאמת גם התירוצן השני צ"ע שהרי עשה כדי לחרף את ישראל כמבואר בגמ' ומה הצדקה בזה?)

²⁵ **נבזראדן** שר הצבא ורב הטבחים של נבוכדנאצר מלך בבל. בשנת ג'של"ח, השנה ה'19 למלכות נבוכדנאצר, בשבעה לחודש אב, עלה נבזראדן על ירושלים, (אבל באיכה רבתי מבואר ששלש שנים וחצי צר על ירושלים וניסה לכבוש ולא הצליח) ובתשיעי לחודש החריב את העיר ואת חומותיה, שרף את בית המקדש (הראשון), את בית המלך ואת כל בתי העיר, והגלה את העם לבבל. הוא לקח עמו את כל כלי בית המקדש. כן לקח עמו כהנים ופקידים והוציאם להורג (כנראה 110,000). כעבור ארבע שנים בא שוב לירושלים והגלה יהודים נוספים, מראשי העם (מלכים ב' כה, ח-כא; ירמיה נב, יב-ל). למרות שנבזראדן ראה את מפלת סנחריב (שבליה אחד הרג מלאך ה' 180 אלף גייסות של צבא סנחריב), מילא את מצוות אדוניו, כי היה לו לעבד נאמן וחקק דמות מלכו על מרכבתו (סנהדרין צו:). הוא הרג בירושלים יהודים רבים (940,000). כשראה את דמו הרוחש של זכריה הנביא, שנהרג על-ידי שרי יהודה, ביקש להשקיט את רתיחת הדם על-ידי שהרג על דמו סנהדריות, בחורים, בתולות ותינוקות של בית רבן, אך הדם לא נח. אמר לו: זכריה זכריה, טובים שבהם איבדתם, האם נוח לך שאאבד את כולם, ואז נח הדם. באותה שעה הרזה נבזראדן תשובה בלבו, התגייר (צ"ל שהתגייר אחרי שהגלה את השבויים לבבל, כי בדרכו לבבל אמר לירמיה דברי תוכחה הנ"ל שנחשבו לו לצדקה כמבואר בירמיה פרק מ') ונעשה גר צדק (שם ובגיטין נז:). (אנציקלופדיא לבית ישראל (להרב רפאל הלפרין) כרך טו ערך נבזראדן) עם תקונים.

²⁶ **אע"פ** שגרסת הב"ח שם בתוספות שנבזראדן רק נראה כמקנא, נקט רבנו שקנא.

²⁷ עיין לקמן תורה עא תנינא צדקה שלהובין דרחימותא ולעיל תורה לב תנינא שקנא נובעת מאהבה.

²⁸ **וכאן תורה עא תנינא** שצדקה היא נדיבות לב כלי לשלהובין דרחימותא וראה **בזוהר ויחי דף רמה**. שכל אהבה שאין עמה קנאה אינה אהבה. נמצא שגם קנאה היא בהתלהבות הלב מתוך שלהובין דרחימותא.

וראה גם תורה לב תנינא – ודע, **שבחינת-רוח** אפינו משיח ה' – נעשה רוח-קנאה, שהולך ומקנא; בכל מקום שמוצא שם נאוף, הוא נעשה רוח-קנאה ומקנא על זה לגדל קדשתו וטהרתו (הביאור נ"ל כי הקנאה היא שמירת הברית ע"כ השם שלה חי צבקות כמו צבא המלך שיוצא להלחם במדינה שהפירה את הברית עם המלך). אך ודע, **שקנאן בא הרוח-קנאה בשביל אהבה** כי איתא בזוהר (ויחי דף רמה): **כל רחימותא דלא קשיר עמה קנאה, לאו רחימותא רחימא, הדא הוא דכתיב: "כי עזה כמות אהבה, קשה כשאל קנאה"** כי הקנאה מורה על אהבה פי מחמת גדל האהבה הוא מקנא בה: **"אל תסתרי" בדי שלא יתקלקל האהבה, חס ושלום.**

